

PRAAGSE QUADRIENNALE
VERPLAATST ZICH NAAR DE STRAAT

Theater dat verwart

De PQ, de internationale scenografietentoonstelling in Praag speelde zich dit jaar voor een aanzienlijk deel in de openbare ruimte af. Dat leverde spanningen op tussen kunstenaars en toeristen, maar ook een gouden medaille voor de Nederlandse inzending. 'Je kunt bijna niet om het object heen dat de brug voor een deel afsluit.' | DOOR: ERIC DE RUIJTER |

Het is de vraag of de gemiddelde toerist in Praag oog heeft gehad voor de vele merkwaardige theatrale optochten en gebeurtenissen die dagelijks in het centrum te aanschouwen waren. Veel van deze performances zullen niet zijn opgevalen tussen de overkill aan levende standbeelden, verklede pushers van restaurants, musea en theaters en vooral de vele idioot uitgedoste deelnemers aan bachelorparties. In de binnenstad van Praag kijkt niemand verontrust op van een man die uren achter elkaar in een levensgroot piemelpak over de Karelsbrug heen en weer loopt: waarschijnlijk onderdeel van een bachelor-ritueel. In het centrum van Praag is dat helaas vaak het basisniveau. De PQ-organisatie heeft daar terecht een stevig tegenwicht aan willen bieden. Er is rigoureuus gebroken met het tentoonstellen van de beste decorontwerpen van de afgelopen vier jaar in de vorm van maquettes, foto's en video's. Met het even brede als vage thema *Music, Weather, Politics* heeft de PQ nu vrij volledig het karakter van een evenement met een karrenvracht

aan voorstellingen, performances en theatrale installaties. Waar in de vorige editie nog één hoofdlocatie was voor de landeninzingen van professionals en studenten heeft de PQ-organisatie nu gekozen voor een veelvoud aan gebouwen en buitenlocaties in het toeristische centrum van de stad. Goed voor de beleving van het festival, maar ongunstig voor het sociale aspect. Volgens de organisatie waren er 6000 vakmensen aanwezig; die willen elkaar natuurlijk ontmoeten. Je spreekt incidenteel eens iemand tijdens je bezoek aan een van de gebouwen, maar niet meer structureel, zoals voorheen.

Ter plekke

De Nederlandse inzending *Between Realities*, georganiseerd door Platform-Scenography, die door de jury van de PQ gewaardeerd werd met een gouden medaille voor 'het beste tentoonstellingconcept' heeft die theatralisering van het stadscentrum zelfs als thema. Het project gaat over het

Julian Hetzel, *Sculpting Fear - Obstacle*

©MAREK VOLF

spanningsveld tussen het dagelijks leven in de stad en de disneyficatie in het centrum van Praag. Een tiental ontwerpers, architecten en beeldend kunstenaars was uitgenodigd om in te grijpen in de publieke ruimte van Praag en om onderzoek te verrichten naar de verschillende realiteiten die in het centrum naast en door elkaar heen bestaan. In plaats van een tentoonstelling te presenteren werd er ter plekke gewerkt in de publieke ruimte van Praag.

Burgerplicht

Soms was het spanningsveld tussen de realiteiten in de stad intens. Bijvoorbeeld met de performance *Sculpting Fear – Obstacle* van Julian Hetzel. Het idee is simpel uitgelegd: plotseling zijgt op een druk punt in de stad een groep performers op een afstand van zo'n vijftien meter van elkaar neer en

Een deel van de voorbijgangers loopt verontrust naar de performers toe en schudt aan ze

blijft bewegingsloos liggen. Hun timing is zo scherp dat je nauwelijks in de gaten hebt dat ze er plotseling liggen. De onnatuurlijke poses hebben een shockeffect en roepen onmiddellijk associaties op met vreselijke dingen als een gasaanval of terrorisme. Een deel van de voorbijgangers loopt verontrust naar de performers toe en schudt aan ze, maar het merendeel wil het eigenlijk niet zien en zet er flink de pas in. Opvallend was ook de reactie van een moeder met kind, die haar koter bij het passeren van de 'slachtoffers' zo nonchalant mogelijk oppakte en de kleine liet wegstappen. Voor de ober die iemand op straat zag liggen was er maar één realiteit: die van een ongeval, waarbij snel optreden gewenst is. Hij belde de politie. Woedend was hij toen het bedrog uitkwam en het uitvoeren van zijn burgerplicht vergeefse moeite bleek te zijn. Wat dit tafereel met de voor

dood liggende performer, politieagenten, een begeleider van het project, de boze ober en een toeschouwer bijzonder maakte is dat de toeschouwer hierbij een levend standbeeld met een zwart masker was. Daar kijkt werkelijk niemand van op. De man hoort kennelijk als vanzelfsprekend bij het straatbeeld.

Met het opblazen van een enorme ballon midden op de Karelsbrug wil Eva Schippers reacties van passanten uitlokken en vervolgens observeren. De plek is goed gekozen. Je kunt bijna niet om het object heen dat de brug voor een deel afsluit. Maar net als bij de performance van Hetzel besteedt nauwelijks iemand actief aandacht aan het toch echt zeer opvallende object. Het object wordt, zo lijkt het, bewust genegeerd. Een groep toeristen met rondleider kijkt bij het passeren ervan collectief in een vloeiende beweging de andere kant uit. Kennelijk zijn veel toeristen al zo voor-geprogrammeerd dat ze door de beeldruis heen kijken die

Zwitserse bijdrage
© BILDBAU ZÜRICH

hun verplichte foto van de brug met de burcht op de achtergrond verpest. Kinderen daarentegen raken de ballon meteen aan en willen ermee spelen. Voor hen geldt de realiteit van het hier en nu.

Rookplek

Veel van wat de Nederlandse deelnemers doen, gebeurt ook achter de schermen van de stad. Ook die meer 'verstopte' projecten en onderzoeken laten je met een scherpe blik naar de stad kijken. Architect Rick van der Linden kwam er in de research voor zijn project *Pleasure Park Praque* achter

dat het beroemde gouden straatje bij de burcht een aantal jaren geleden volledig onder handen is genomen door de setdesigners van een bekende Tsjechische filmcrew. Zij gaven het een typische pretparkrealiteit; met uitbundige pasteltinten en inrichtingen als een glasblazerswerkplaats en een houtbewerkingswerkplaats, ambachten die daar

Tot in de kleinste details waren alle trucjes uit de handboeken van het populisme doorgevoerd

nooit zijn beoefend. Met deze keuze is het laatste vleugje verwerde historische realiteit, met de geur van armoede en pest, naar de achtergrond verdreven. Oud moet vooral romantisch en comfortabel zijn. Niets mag de prettige beleving van de stad in de weg staan. Het gouden straatje is wat dat betreft het symbool van de disneyficatie van Praag.

Surfing the city van kostuumontwerper Carly Everaert laat je inzoomen op het doorelkaar lopen van het toerisme en het dagelijks leven in de stad. Aan de hand van de methode van de Situationisten volg je iemand met bijvoorbeeld een blauw overhemd tot het moment dat je iemand anders met een kledingstuk van dezelfde kleur tegenkomt. Dan volg je die persoon tot je zeven personen hebt gevolgd. Mijn tocht leidde me door de Joodse wijk en koppelde me onder andere aan een man en vrouw die om de paar meter in vuilnisbakken scharrelden, waardoor ik tergend langzaam moest lopen, en vervolgens aan een vrouw in een rolstoel, waar ik half rennend achteraan moest. Als vanzelf bedenkt je de verhalen die bij die mensen zouden passen.

De verschillende interventies en onderzoeken van het Nederlandse project laten je niet uitsluitend op een andere

manier naar de stad kijken, maar maken ook wat transparanter hoe de stad werkt. Het centrum van Praag zit vol contrasten. Achter de facades ligt een heel stelsel van poortjes, steegjes en binnenplaatsen die een alternatieve route vormen voor de lokale bewoners om te ontsnappen aan de drukte van het mierenpad, de toeristische hoofdroute door het centrum met de Karelsbrug als hoogtepunt. Ook ontdek je het loopje van de locals; wat versneld en gehaast, waarmee ze voorkomen dat ze om de paar meter worden aangesproken door de pushers van restaurants, theaters, paardenkoetsen, musea, Segways, souvenirwinkels of nachtclubs.

Braziliaanse bijdrage

© RENATO MANGOLIN

Foto onder: Op de Karelsbrug,
werk van Eva Schippers.

© ERIC DE RIJTER

Kleine kamertjes

Er waren uiteraard ook heel veel inzendingen in de diverse gebouwen te bezichtigen. Dat dat niet altijd een feest was om naar te kijken lag zeker niet aan de kwaliteiten van het gebodene, maar vooral aan de locaties. Natuurlijk is het interessant en dynamisch om de tentoonstellingen te verspreiden door de stad in oude paleizen, kerken en galleries. Soms waren die op zichzelf al de moeite van het bezichtigen waard, maar vaak betrof het uitgewoone gebouwen met vele kleine kamertjes. Die kamertjes waren simpelweg te klein om objecten en ontwerpen tot hun recht te laten komen. Een treurig voorbeeld is *The Cloud*, de Duitse bijdrage, een wolk van ontwerpschetsen van 165 kunstenaars die eerder in een van de hallen van de vakbeurs Stage/Set/Scenery in Berlijn werd tentoongesteld. In het beursgebouw zag je een enorme uitdijende creatieve explosie, in het kleine kamertje in Praag een nietige implosie.

In het ruime trappenhuis van het Glam Callas Paleis kwam de autonome installatie *Please Please Me!* van de Noorse

ontwerper Signe Becker wel erg goed tot zijn recht. Becker drapeerde een serie bizarre lichamen, een letterlijke samensmelting van plastic skeletten en kinderpoppes tot een cynisch tafereel met horrtrekjes. Ook de Russische

inzending, *Meyerhold's Dream*, een object met een meer dan levensgrote slapende Meyerhold en een muur die beweegt op zijn ademhaling maakt indruk.

Grens

De Estse theatergroep NO99 won de hoofdprijs, de Gouden Triga, met het project *Unified Estonia Assembly* uit 2010. Zij richtten voor zes weken een uiterst populistische politieke partij op, met een enorme 'partijbijeenkomst' als hoogtepunt. Tot in de kleinste details waren alle trucjes uit de handboeken van het populisme doorgevoerd. Ook het te-gengeluid werd door de theatergroep georganiseerd: de erg foute postercampagne van *Unified Estonia* werd door een, zelf in het leven geroepen, actiegroep beklad. Op die manier bleven ze in het nieuws komen. Op een gegeven moment voorspelde een krant zelfs dat ze 20% van de stemmen zouden kunnen halen als ze aan de naderende verkiezingen mee zouden doen. Uit angst dat *Unified Estonia* dat ook echt ging doen, werd de theatergroep door politici van andere partijen de politieke arena ingezogen en werd aldus een politieke factor. Dit theaterproject zocht heel duidelijk de grens op tussen fictie en werkelijkheid, op een zodanige wijze dat de makers problemen kregen met hun eigen project. Omdat ze zelf geen populistische nationalist zijn, maar door hun populariteit en de publieke opinie wel in die hoek werden gedrongen, kwamen enkele acteurs in gewetensnood. Met de Estse en Nederlandse inzendingen als voorbeeld kan de PQ zich verder ontwikkelen tot een belangrijke wereldtentoonstelling over de veelzijdigheid en de brede impact van theater, met ontwerp als rode draad.

Meer info:

www.platform-scenography.nl

www.betweenrealities.nl

www.pq.cz/en/